

RĪGĀ

2021. gada 20. oktobrī
Nr. 1-23/141_e

Ārlietu ministrijai
Aizsardzības ministrijai
Iekšlietu ministrijai
Finanšu ministrijai
Tieslietu ministrijai
Latvijas Bankai
Finanšu un kapitāla tirgus komisijai
Patērētāju tiesību aizsardzības centram
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai

Informācijai:
Ministru prezidenta birojam
Latvijas Republikas Saeimas Budžeta komisijai

Visiem adresātiem paziņošanai e- adrese

Rīcība krāpnieku radītā drošības
apdraudējuma novēršanā

Strauji un būtiski paplašinās pakalpojumu attālināta pieejamība un digitālo rīku aktīvāka izmantošana, kas ir būtiski un svarīgi mūsu valsts ekonomikas izaugsmei un starptautiskajai konkurētspējai. Vienlaikus ievērojami pieaugusi arī organizētās noziedzības aktivitāte digitālajā vidē. Ļaundari izmanto cilvēku nespēju vienmēr adekvāti izvērtēt un vadīt šos jaunus riskus. Latvijas finanšu nozare šo īpaši izjūt, cīnoties ar pieaugošo krāpnieku aktivitāti. Krāpnieki izmanto sociālo inženieriju un izvilina no klientiem to pieejas datus banku pakalpojumiem, tādējādi klientiem pašiem apstiprinot darījumus, kuru rezultātā klientu finanšu līdzekļi tiek izkrāpti un pārskaitīti krāpnieku kontrolētos kontos (finanšu instrumentos, digitālos aktīvos).

Vērtējot krāpnieku aktivitāti, pielietotās metodes un darbību pārrobežu raksturu, Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) secinājusi, ka problēmas apmēri jau šobrīd pārsniedz tikai finanšu nozares, privātā sektora pārvaldāmus riskus un ikdienas sadarbību ar tiesībaizsardzības iestādēm. Papildu finanšu iestāžu jau veiktajām darbībām krāpšanas ierobežošanā, kas tiks turpinātas un stiprinātas, **nepieciešama arī tūlītēja, aktīva un izlēmīga gan atbildīgo politikas veidotāju, gan drošības iestāžu rīcība, veidojot stratēģisku un visaptverošu pieeju krāpnieku, to izmantoto metožu radītā apdraudējuma novēršanā.**

Atbildot situācijas eskalācijai, Asociācija šī gada augustā, šāda veida krāpšanas (kuras ietvaros paši klienti autorizē piekļuvi saviem līdzekļiem) ierobežošanas stratēģiskai koordinācijai finanšu sektorā un iespējamo apkarošanas pasākumu apzināšanai plašākā

mērogā, izveidoja Asociācijas Krāpšanas ierobežošanas darba grupu (turpmāk - Asociācijas darba grupa). Darba grupu veido četras valsts lielākās kredītiestādes, kuru klienti likumsakarīgi ir visvairāk pakļauti krāpšanas riskam, kā arī pieaicināti eksperti no Valsts policijas Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes un Prevencijas vadības nodaļas, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas un Finanšu izlūkošanas dienesta.

Secināts, ka publiskā sektora un privātā sektora, tajā skaitā Asociācijas, īstenotās plašās komunikācijas aktivitātes ir devušas rezultātus, tomēr ilgtermiņā tās pašas par sevi nespēj būt pietiekams un efektīvs pretpēks starptautiskajai organizētajai noziedzībai. Sabiedrības brīdināšanai par krāpnieku aktivitātēm un iedzīvotāju spējas atpazīt šādus gadījumus uzlabošanai, kampaņas, īpaši tās, kas vērstas uz noteiktu mērķauditoriju (seniori, krievu valodā runājošā sabiedrības daļa, jaunieši u.c.) uzrunāšanu, noteikti turpināmas, taču līdzās komunikācijai jāveic šādu noziegumu preventīvo un apkarošanas mehānismu pastāvīga pilnveide, to efektivitātes paaugstināšana.

Asociācijas darba grupa, spēkā esošā normatīvā regulējuma ietvaros, vienotās, savstarpēji sadarbojoties tās dalībniekiem, **efektīvizēt procesu līdzekļu plūsmas uz krāpnieku kontiem apturēšanai, kas nodrošināms, izmantojot kredītiestāžu tiesības apmainīties ar informāciju par krāpšanas gadījumiem un "maza apmēra"¹ aizdomīgu darījumu ziņojumu iesniegšanu jaunajā Finanšu izlūkošanas dienesta aizdomīgu darījumu ziņošanas sistēmā.** Kredītiestādēm, izmantojot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas novēršanas likuma 44. pantā ietvertās tiesības apmainīties ar informāciju, iespējams nodrošināt, ka citas kredītiestādes savlaicīgi ir informētas par tām personām, kuras bijušas iesaistītas krāpšanā, piemēram, "naudas mūļiem" un atbilstoši pievērst citu kredītiestāžu uzmanību reālajiem riskiem šo personu turpmākajā apkalpošanā un iespējam izmantot finanšu sistēmu arī, iespējams, prettiesiskām darbībām. Savukārt efektīva "maza apmēra" aizdomīgu darījumu ziņojumu apstrāde valsts pusē ļaus ne tikai reaģēt uz atsevišķiem gadījumiem, bet arī identificēt saistītos gadījumus, izprast situācijas kopējos apmērus un, kas ir vissvarīgāk, stratēģiski, efektīvi un paliekošām ilgtermiņa sekām, iznīcināt krāpnieku izveidoto tīklu(s). Šī mērķa sasniegšanai ļoti būtiska ir starptautiskā sadarbība, ne tikai atsevišķas, pat īstermiņā, iespējams, rezultatīvas, darbības nacionāli. Lai būtiska krāpšanas gadījumu skaita pieauguma apstākļos nodrošinātu minētās sistēmas efektivitāti, svarīgi, ka tās ietvaros sniedzamās informācijas apjoms un izpildāmās procedūras būtu samērīgas un neradītu lieku administratīvo slogu.

Papildus minētajam ilgtermiņa risinājumam Asociācijas darba grupas ietvaros jau šobrīd reizi mēnesī tiek nodrošināta statistikas par notikušajiem krāpšanas (pašu klientu apstiprinātie maksājumi – telefonkrāpšanas, investīciju krāpšanas) gadījumiem apkopošana. Asociācijas darba grupas regulārajās sanāsmēs (reizi nedēļā) tiek pārrunātas aktuālās tendences, tipoloģijas, pieredzē daloties publiskā un privātā sektora kolēģiem. 2021. gada statistika (līdz oktobrim) par gadījumiem, kuri notikuši pašam klientam maksājumu akceptējot – telefonkrāpšanas un investīciju krāpšanas, atrodama pielikumā. Statistikā norādītais novērsto krāpšanu mēģinājumu skaits liecina, ka kredītiestādes jau īsteno pasākumus šāda veida krāpšanu apturēšanai un mazināšanai. Kredītiestādes ir arī apzinājušas pasākumus savu procesu uzlabošanai, taču krāpšanu raksturs un radītie draudi norāda, ka pieejamos un pielietotos mehānismus šādu noziegumu apkarošanai pastāvīgi jāpārskata visiem to apkarošanā iesaistītajiem. Ievērojot minēto, līdzās pieredzes apmaiņai un statistikas regulārai apkopošanai Asociācijas darba grupa iesniedz mūsu sadarbības partneriem – politikas veidotājiem un kompetentajām iestādēm adresētus priekšlikumus. Asociācija aicina šos priekšlikumus izvērtēt, ja nepieciešams papildināt un nekavējoties ieviest, lai mēs visi

---

¹ Ziņojums par aizdomīgu darījumu Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma izpratnē, kurā ietverto darījumu kopsumma nesasniedz lielu apmēru.

kopā vēl aktīvāk reaģētu uz notiekošo un īstenotu gan preventīvus pasākumus risku mazināšanai, gan rezultatīvi rīkotos krāpnieku radītā apdraudējuma un zaudējumu novēršanai.

Noziedznieku izmantotās metodes, to pārrobežu raksturs un mērogs, Asociācijas ieskatā rada nepārprotamu pamatu noteikti vērtēt notiekošo arī **nacionālās drošības apdraudējuma kontekstā**. Lai arī šobrīd krāpnieku mērķis aprobežojas tikai ar ekonomiskā labuma gūšanu, apmānot mūsu valsts iedzīvotājus un arī, bet retāk, uzņēmumus, izkrāpjot to finanšu līdzekļus, krāpnieku rīcībā esošais datu, komunikācijas kanālu un izmantoto metožu arsenāls var tikt efektīvi, rezultatīvi un bez būtiskiem papildu ieguldījumiem pielietots arī citiem, tostarp ģeopolitiskiem, mērķiem. Minētais nav tikai kibernetikas jautājums, bet gan dažādu apdraudējumu kombinācija, kas prasa arī proporcionālu, nevis formālu, un visaptverošu reakciju, apzinot potenciālos apdraudējuma veidus, avotus un izstrādājot atbilstošu rīcības plānu to faktiskās iestāšanās gadījumā. Ievērojot minēto, **Asociācija aicina izvērtēt krāpnieku aktivitāšu ietvaros pastāvošos riskus, to radīto draudu nacionālajai drošībai (gan iekšējai, gan ārējai) un izstrādāt šādu risku pārvaldīšanas plānu, paredzot konkrētus pasākumus to mazināšanai un atbildīgos par konkrēto pasākumu īstenošanu.**

Asociācijas darba grupa, izvērtējot aktuālās tendences tieši telefonkrāpšanu gadījumos, secinājusi, ka **nozīmīga un svarīga loma krāpšanu ierobežošanā ir telekomunikāciju operatoriem**. Vienlaikus jānorāda, ka praksē sadarbības efektivitāte un rezultāti ar šīs jomas tirgus dalībniekiem atšķiras. Bijuši gan veiksmīgi piemēri, kuros krāpnieku izmantotos tālruņa numurus izdevies operatīvi bloķēt, gan situācijas, kurās sadarbība nav notikusi vispār. Tādējādi jākonstatē nevienveidīga prakse un situācijas nopietnības izpratne telekomunikāciju operatoru vidū. Darba grupā secinājām, ka šī tirgus regulatoram – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai, nav ātru un efektīvu mehānismu, kā šādos gadījumos saistoši ietekmēt telekomunikāciju tirgus dalībniekus. Ievērojot minēto, **Asociācija aicina izvērtēt telekomunikāciju operatoru lomu telefonkrāpšanu ierobežošanā, sagatavot, ja nepieciešams, telekomunikāciju nozares labās prakses vadlīnijas, kā arī lemt par plašāku pilnvaru piešķiršanu Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai.**

Asociācija atbalsta arī citu, jau iesāktu publiskā sektora iniciatīvu pēc iespējas ātrāku izstrādes pabeigšanu un iedzīvināšanu. Piemēram, iedzīvotāju finanšu pratības veicināšanu, brīdinošas informatīvās kampaņas, Patērētāju tiesību aizsardzības centra tiesību paplašināšanu operatīvi bloķēt noteikta satura tīmekļvietnes, kurās tiek piedāvāti krāpnieciski investīciju pakalpojumi, kā arī CERT.LV ierosinājumu ieviest brīdinājumu attēlošanu, apmeklējot noteikta (paaugstināta) riska mājaslapas tīmekli.

Asociācijas darba grupā secināts, ka kredītiestādēm jādod tiesības izvērtēt konkrētu pakalpojumu ietvaros no krāpnieku radītajiem draudiem radītos riskus, zaudējumu iestāšanās iespējamību klientiem, kā arī veikt konkrētas darbības ar mērķi pasargāt to klientus. Nenoliedzami - zibmaksājumi, ātrie maksājumi, to sniegtās priekšrocības un ērtības vērtējamas pozitīvi, tiek atbalstītas un tiks veicinātas nākotnē. Paši par sevi minētie pakalpojumi nav paaugstināta riska avots, tāpēc Asociācija atbalsta un līdzdarbojas šīs sistēmas pastāvīgā pilnveidē un attīstībā, kas ir ne tikai atbalstāma, bet arī nepieciešama mūsu valsts ekonomiskajai izaugsmei. Vienlaikus šobrīd klientiem radītais apdraudējums vērtējams kā visaptverošs, un krāpnieku aktivitātes sasniedz plašus mērogus. Jāatzīst, ka mainīgās situācijas ne vienmēr uzreiz iespējams iekļaut nedefinētajos kredītiestāžu rīcības modeļos. Jābūt iespējai īstermiņā, uz noteiktu, skaidri un nepārprotami apstiprinātu laiku, noteikt vienotus limitus visu klientu zibmaksājumiem. Minētais nepieļautu lielu naudas summu tūlītēju (faktiski reālā laikā) pārskaitīšanu krāpniekiem. **Asociācija aicina atbilstoši pilnvarotas institūcijas atbalstīt atsevišķu kredītiestāžu plānus noteiktu, samērā īsu laika**

periodu, visu klientu zibmaksājumu veikšanai piemērot zemākus limitus. Par praksē īstenotajiem īstermiņa risinājumiem kredītiestādes atbildīgās institūcijas informēs individuāli, to uzraudzības procesa ietvaros.

Noslēgumā Asociācija pauž pārliecību, ka **krāpnieku radītā apdraudējuma ierobežošana iespējama tikai nodrošinot Valsts policijai un citām tiesību aizsardzības un drošības iestādēm adekvātus resursus ātrai, efektīvai un samērīgai rīcībai.** Apliecinām, ka Asociācijas darba grupas ietvaros uzsākto veiksmīgo sadarbību turpināsim - gan apmainoties ar vispārīgu informāciju, gan nepieciešamības gadījumā no Asociācijas biedru puses arī ar operatīvo informāciju Finanšu izlūkošanas dienesta vadītajā sadarbības koordinācijas grupā. Atbalstām, labprāt piedalīsimies un arī organizēsim savstarpējus izglītojošus pasākumus mūsu visu kompetences stiprināšanai. Vienlaikus aicinām visus situāciju izvērtēt ar vislielāko rūpību un rast iespējas gan savas kompetences ietvaros, gan sadarbībā sniegt nepieciešamo atbalstu Valsts policijai cīņā ar organizētās noziedzības pārstāvjiem, kas īsteno šajā vēstulē minētos noziedzīgos nodarījumus, noziedzniekiem arvien paplašinot un pilnveidojot savu starptautisko darbību.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Sagatavoja:
Laima Letiņa, laima.letina@financelatvia.eu